

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผู้วิจัยจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานของการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ
 - 6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
 - 6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยจำแนกตามเพศ อายุ และวุฒิการศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 แตกต่างกัน

2. ผู้บริหาร และครูผู้สอน ที่มีอายุ เพศ วุฒิการศึกษาแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 โดยแยกเป็นผู้บริหารจำนวน 79 คน ครูผู้สอนจำนวน 79 คน รวม 158 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขึ้นโดยได้รับคำปรึกษาจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ ในการให้คำแนะนำในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ กับผู้บริหาร และครูผู้สอน ในอำเภอนางรอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนแต่ละข้อ ทั้งกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ ทดสอบความแตกต่างด้วย t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ถ้าค่า t มีค่า 1.75 ขึ้นไป ถือว่ามีอำนาจจำแนกสูง ผลปรากฏว่าแบบสอบถามจำนวน 35 ข้อ ผ่านเกณฑ์ทั้ง 35 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 2.099 ถึง 4.333 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหาร และครูผู้สอน ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 3 เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น(Reliability) โดยให้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่า ได้ค่าความเชื่อมั่น .96

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วเดินทางไปติดต่อขอรับแบบสอบถามด้วยตนเอง ภายในเวลากำหนด ซึ่งแบบสอบถามที่ได้ส่งไป จำนวน 158 ฉบับ ได้รับกลับคืน 158 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่เก็บได้ไปวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science /For Windows) และใช้สถิติวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จัดลำดับความคิดเห็น

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และเพศ วิเคราะห์โดยใช้ t-test ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระแก่กัน (Independent Sample) กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำแนกตามอายุ และวุฒิการศึกษา (ครูผู้สอน) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจะเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe 's Method) กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ซึ่งมีเพียง 2 กลุ่ม คือปริญญาตรี และ สูงกว่าปริญญาตรี วิเคราะห์ โดยใช้ t-test ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระแก่กัน (Independent Sample) กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เป็นคำถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ (Percentage) เสนอข้อมูลเป็นตาราง

สรุปผลของการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน มีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาค่าเฉลี่ยต่ำ ดังนี้ ด้านการติดตาม ด้านการจัดการเรียน การสอน ด้านการวางแผน และด้านการส่งเสริม

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ต่อ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรม นักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

5. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

6. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอน ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

7. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

8. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอน ที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

9. ผู้บริหาร และครูผู้สอน แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ในด้านการวางแผน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- 1) โรงเรียนควรมีการวางแผนด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม
- 2) ควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน
- 3) ควรมีการมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างเหมาะสม และ
- 4) ควรมีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

10. ผู้บริหาร และครูผู้สอน แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ครูผู้สอนควรสอดแทรกการสอนคุณธรรม จริยธรรมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) ครูผู้สอนควรจัดทำแผนบูรณาการกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้สอนวิชาจริยศึกษาควรมีหลากหลายวิธี โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และ 4) โรงเรียนควรมีนมัสการพระสงฆ์มาเป็นวิทยากรสอนวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียน

11. ผู้บริหาร และครูผู้สอน แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเป็นประจำ และต่อเนื่อง 2) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด 3) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยเน้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และ 4) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตร

12. ผู้บริหาร และครูผู้สอน แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในด้านการส่งเสริม โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมอบรมนักเรียน และสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์สุดสัปดาห์ 2) ควรมีการยกย่องเชิดชูเกียรตินักเรียนที่มีคุณธรรม จริยธรรมดีเด่น 3) การส่งเสริมให้นักเรียนไปทำบุญฟังธรรมที่วัดร่วมกับชุมชน และ 4) โรงเรียนควรมีนมัสการพระธรรมทูตมาอบรมศีลธรรมให้แก่ นักเรียน

13. ผู้บริหาร และครูผู้สอน แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในด้านการติดตามผล โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ควรมีการติดตาม ประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ 2) ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน 3) ควรมีวิธีการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน และ 4) ควรมีการรายงานผล

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ให้สาธาณชนทราบ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่ามาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ให้ความสาคัญกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากกว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ด้านการวางแผนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และด้านการติดตามผล ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 1) ที่กำหนดให้ลดเวลาเรียนเพื่อเพิ่มชั่วโมงกิจกรรม ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องกีฬา ดนตรี และศิลปะ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ไม่เกิดความเครียดจากการอ่านหนังสือ ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายดังกล่าว ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จึงมุ่งพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ มากกว่า ด้านอื่น ๆ

1. ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ส่วนครูผู้สอนเน้นการสอนคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งน่าจะมีผลมาจากบทบาท หน้าที่ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารมีหน้าที่ในการวางแผน และกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนครูผู้สอนมีบทบาท หน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข จึงทำให้จุดเน้นที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนแตกต่างกัน ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับผลงานวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กรมวิชาการ. 2541 : 6) ได้ชี้ให้เห็นประเด็นสภาพที่เป็นปัญหาทั้งเกี่ยวกับผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญการเรียนการสอนจริยธรรม ครูไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และผู้เรียน ได้รับความรู้แล้วปฏิบัติไม่ได้ เนื่องจากความไม่สอดคล้องของการสอนกับการนำไปสู่การปฏิบัติจริง เนื่องจากค่านิยมทางสังคมขัดแย้งกันเอง นอกจากนี้ผลการวิจัย ของ กรมสามัญศึกษา (2522 : 4) ที่ว่า ครูและผู้บริหารให้ความสำคัญกับงานวิชาการมากกว่าจริยศึกษา ผู้บริหารไม่เน้นการสอน

ด้านบรรยากาศการสอน การปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่เคร่งเครียด ขาดความอบอุ่น จะควบคุมโดยการว่ากล่าวตักเตือน ชู คำหิ ฐู ลงโทษทางกาย ภาคทัณฑ์ หรือการสั่งให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงทำให้ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แตกต่างกัน

2. ผู้บริหาร และครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากบทบาท หน้าที่ของผู้บริหาร รวมทั้งครูผู้สอน ทั้งเพศชาย และเพศหญิงที่ต้องการจัดการศึกษา และจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ควบคู่กับคุณธรรม ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 23 ที่ว่า การจัดการศึกษา ทั้งในระบบ และนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และมาตรา 24 (4) ที่ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้นั้นจะต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่ และภารกิจของผู้บริหาร และครูผู้สอนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นเพศชาย หรือเพศหญิงก็ตาม

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก บทบาท ภารกิจของผู้บริหาร และครูผู้สอน ที่มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ คู่คุณธรรม ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เป็นกฎหมายทางการศึกษา ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ไว้ในมาตรา 23 ที่ว่า การจัดการศึกษา ทั้งในระบบ และนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และ มาตรา 24 (4) ที่ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้นั้นจะต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ดังนั้น จึงถือเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหาร และครูผู้สอน ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวนโยบายดังกล่าวไม่ว่าจะมีอายุมากหรือน้อยก็ตาม

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก บทบาท ภารกิจของผู้บริหาร และครูผู้สอน ที่มีหน้าที่

จัดการศึกษา และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ คู่คุณธรรมซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (2540 :16) ที่บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 9 – 10) ที่กำหนดจุดมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษาของประเทศไทย ไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ดังนั้น จึงถือเป็นภารกิจของผู้บริหาร และครูผู้สอนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ไม่ว่าจะมิใช่ผู้มีการศึกษาระดับใดก็ตาม

5. การวิเคราะห์ ความคิดเห็นข้อเสนอแนะของผู้บริหาร และครูผู้สอน ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จากคำถามปลายเปิดพอสรุปได้ ดังนี้

5.1 ด้านการวางแผน ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 มากที่สุด คือ โรงเรียนควรมีการวางแผนด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และมีผู้รับผิดชอบในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ (2529 : 676 – 689) ที่ว่า ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่คุณธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ไม่สามารถสร้างเสริมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ มีสาเหตุและอุปสรรคที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการบริหารโรงเรียนหลายประการ และอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ โรงเรียนไม่สามารถกำหนดปรัชญา แนวคิด นโยบาย และการวางแผนที่จะสร้างเสริมคุณธรรม และค่านิยม ให้เกิดผลกับนักเรียนได้ในระยะยาว นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2544 : 59) ได้เสนอแนะไว้ว่า ทุกคนมีโอกาสเสริมสร้าง และตระหนักในความรับผิดชอบ โดยครูจะต้องเป็นผู้คิด และวางแผน โดยให้เด็กมีโอกาสมีส่วนร่วมเพื่อจะนำไปสู่การควบคุม และจัดระเบียบทางสังคม และการวางแผน เพื่อจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมนักเรียนนั้น โรงเรียนจะต้องมีการกำหนดนโยบาย และมีการวางแผนโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

5.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 มากที่สุด คือ ครูผู้สอนสอดคล้องต่อการสอนคุณธรรม จริยธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมหลากหลายวิธี โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ที่ได้บูรณาการการสอนวิชาจริยศึกษา และพุทธศาสนา ไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ปีเตอร์ส (ย่างถึงในกรมวิชาการ. 2544 : 58) เสนอไว้ว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นตัวเองทางจริยธรรม นั้นต้องให้เด็กซึมซับเนื้อหาที่เป็นพื้นฐาน (Basic Rules) ที่จะใช้ได้กับทุกสังคมโลกที่ว่า การกระทำ ใดๆ ของคนต้องไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนซึ่งการพิจารณาเลือกการกระทำนี้ปราศจาก อคติ และใช้หลักของเมตตาธรรม และกรมวิชาการ (2544 : 59) ได้เสนอแนะในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุม ผู้ชี้ขาด มาเป็นผู้เตรียมประสบการณ์ ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมของกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความสามารถในการศึกษาหาความรู้ ได้ด้วยตนเองซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมบรรลุเป้าหมายอย่างเต็มที่

5.3 ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริยมัย เขต 2 ดังนี้ โรงเรียน ควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเป็นประจำ และต่อเนื่อง โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นางเยาว์ แฉ่งเพ็ญแข (2545 : 35) ที่กล่าวว่าครู และผู้ปกครองควรจัดกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เช่น กิจกรรมกีฬา ดนตรี ทัศนศึกษาและการแสดง เพราะช่วยให้วัยรุ่นเข้าใจเพื่อนต่างเพศ และ เพื่อนเพศเดียวกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนได้เรียนรู้พื้นฐานของความมีจริยธรรม อย่างแท้จริง ที่จะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ เป็นอย่างดี

6.4 ด้านการส่งเสริม ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริยมัย เขต 2 ดังนี้ โรงเรียนควรจัดกิจกรรม อบรมนักเรียน สวดมนต์ ทำบุญ ฟังธรรมร่วมกับชุมชน ทั้งนี้คงเนื่องมาจากกิจกรรมสำคัญทาง ศาสนาเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์สำหรับนักเรียน ที่จะช่วยกล่อมเกลาสภาพจิตใจ ซาบซึ้งใน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระศาสนา นอกจากนี้ยังเป็น กิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยมีพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ กมล สุวรรณรงค์ (ย่างในพิศาล แซ่มโสภา. 2539 : 95 – 97) ที่วิจัยเรื่อง ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนอาชีวศึกษา ประเภทช่างอุตสาหกรรม ระดับ ปวช. ในสถานศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาของนักเรียนส่งผล ให้นักเรียนเล็งเห็นความสำคัญของวิชาพุทธศาสนา และประกอบกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ทำสมาธิ เป็นการฝึกฝนให้จิตใจเป็นธรรมะ และมีสมาธิ ซึ่งนักเรียนได้รับจากวัด ร่วมกับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และชุมชนซึ่งจะช่วยพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.5 ด้านการติดตามผล ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยให้มีการติดตามผล ประเมินผล การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอซึ่งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องจากการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่ยั่งยืนโดยใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย และทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ วิสัย วังษ์ใหญ่ (อ้างถึงใน กรมวิชาการ. 2544 : 71) ที่กล่าวว่า ประเมินการ และการติดตามผลพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนนั้น ต้องประเมินอย่างหลากหลายมิติ ทั้งทางด้านความรู้ ความรู้สึก และการปฏิบัติ โดยการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งผลการประเมินมิใช่เพื่อวัดการผ่านเกณฑ์ แต่เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคล โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนมีความงอกงามทางจริยธรรมอย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ไม่สัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แต่สอดคล้องกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกระดับขาดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนน้อยเกินไป ดังนั้นทุกฝ่ายควรมีการปรับกระบวนการกำหนดนโยบาย และวางแผนยุทธศาสตร์ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติ โดยบูรณาการพัฒนาความรู้ในด้านต่างๆ ผสมผสานกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน

1.2 ผู้บริหาร และครูผู้สอน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญต่อการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรมนักเรียน ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน นอกจากนี้ยังต้องปรับปรุงบุคลิกภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนรวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน ให้เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง และเหมาะสม โดยมีการติดตามผลการพัฒนาทุกระยะ

1.3 ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ให้ความสนใจในด้านการพัฒนาด้านกิจกรรมนักเรียนมากกว่าการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น โรงเรียนควรพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดเนื้อหาวิชาจริยศึกษา และศาสนาสอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน นักศึกษา ในรูปแบบอื่น ๆ อย่างหลากหลาย เพื่อเป็นข้อมูล และแนวทางให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนไทยอย่างมีคุณภาพ

2.2 ควรมีการปรับนโยบาย โครงสร้าง และควรมีการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร วิชา จริยศึกษา และพุทธศาสนา เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุง พัฒนา และวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน